

BROEDVOGEL MONITORING

Westwouderpolder- 2020

In opdracht van Maatschap Hos is in 2020 de Westwouderpolder geïnventariseerd op weidevogels. In dit rapport worden de resultaten gedeeld en een korte beschrijving van het verloop van het broedseizoen geschetst. Daarnaast bevat het rapport een overzicht van een telreeks van de aantallen broedvogels 1972-2020

Haije Valkema | H. Valkema Advies
haijevalkema@gmail.com

Inhoud

Inleiding.....	2
Gevoerde beheer.....	3
Vegetatie ontwikkeling.....	4
Resultaten 2020.....	7
Aanbevelingen voor volgend jaar.....	9
Bijlage I - Telreeks 1972 – 2020 Westwouderpolder	10
Bijlage II – Kaarten	11

Inleiding

De Westwouderpolder is een eiland (240 hectare) aan het Alkmaardermeer. Het kenmerkt zich door een open veenweide landschap, een typische Noord-Hollandse polder met een onregelmatige blokverkaveling en kleine percelen (circa 100) die tijdens de ruilverkaveling in stand zijn gebleven. Het merendeel (190 hectare) bestaat uit graslanden die binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) door de provincie zijn aangewezen als 'weidevogelgrasland'. Het eiland wordt daarnaast omringd door een dijk met rietveld die variërend in breedte tussen de 5 en de 25 meter is. Daarnaast zijn er enkele moerasbosjes en een goed ontwikkeld veenmosrietland aan de oostzijde van het eiland. Het overige deel bestaat uit bebouwing van het dorp 'de Woude'.

Het beheer van de graslanden is bijna volledig in handen van Maatschap Hos. Dick en Simone zijn de huidige generatie die het familie bedrijf runnen. Daarnaast werkt vader Kees nog dagelijks op de boerderij en is een belangrijke kracht in dit bedrijf. Het bedrijf wordt versterkt met enkele vaste (zaterdag) hulpen om de piekdrukke op te vangen. Het biologische melkvee bedrijf van circa 150 melkkoeien is helemaal toegespitst op 'boeren met weidevogels'. Dick Hos heeft dit van vader Kees van jongs af aan geleerd. Het stalsysteem is een potstal waar de dunne fractie wordt gescheiden van de dikke fractie. De dunne fractie wordt met name gebruikt op de wat intensievere percelen en de dikke fractie (ruige mest) wordt gebruikt als voeding voor de bodem en weidevogels. Er wordt naast stro ook veel organisch materiaal uit het gebied gebruikt als strooisel. Een natuurlijke combinatie die al generaties lang werkt. Anno 2020 is de veebezetting per hectare lager als in 1960 toen nog circa 10 familiebedrijven in de polder waren gevestigd, een extensieve bezetting van vee dus waardoor er ruimte blijft voor weidevogels.

In 2020 is Haije Valkema (auteur van dit rapport) gevraagd om de monitoring van weidevogels uit te voeren. Naast de telwerkzaamheden was er gedurende het seizoen overleg over de mogelijkheden tot het beweiden met jongvee en maaien van percelen. Het beweiden met melkkoeien werd met name gestuurd door Kees en Dick Hos, waarbij Kees de meeste nesten zelf opzocht. Er werd daarnaast ook goed ondersteuning gegeven door de vrijwilliger Kees de Jager. De nesten werden beschermd met stroomdraad of nestbeschermers. De beslissingen over het beheer lagen volledig bij de grondgebruiker en gingen in goed overleg. Er is natuurlijk al jarenlange ervaring en dat was goed merkbaar, er is sprake van zeer specifieke kennis over de percelen en het voorkomen van de weidevogels. Zonder twijfel één van de factoren die succesvol weidevogelbeheer in combinatie met het runnen van een melkveebedrijf op deze grond mogelijk maken.

Gevoerde beheer

Hieronder een kaart waar delen van de polder zijn omlijnd vanwege een vergelijkbaar beheer.

Geel:

Op deze percelen werd met name een hooiland beheer gevoerd in 2020. In maart werd op de meeste percelen kleine hoeveelheden ruige mest uitgereden, genoeg om structuur aan te bieden voor kievit. De waterstanden zijn gemiddeld 20 cm beneden maaiveld in het vroege voorjaar en zakken richting half juni tot circa 30 cm beneden maaiveld. In het voorjaar stonden alle greppels onder water en richting juni stond circa 25% van de greppels nog onder water. Er vond op enkele percelen extensieve begrazing van jongvee plaats vanaf half mei in overleg met de teller.

Blauw:

Dit zijn de natte gedeeltes van de polder, in alle delen is een plasdras aanwezig. Hier wordt niet of nauwelijks beweide met vee gedurende het broedseizoen. Ook deze percelen hebben deels een lichte mestgift met ruige mest in het voorjaar. In de maand juni is aan de vegetatie samenstelling te

herleiden dat het nattere percelen betreft, als nadelig effect heeft dit het voorkomen van pitrus, als voordelig effect is over het algemeen een open vegetatie.

Paars:

Op dit gedeelte is de graasdruk van ganzen in april-juni hoger dan in andere delen, dit leidt tot kortere vegetaties. Vanaf eind april wordt er jongvee ingeschaard op circa 65% van de percelen. Hierdoor ontstaat later in het seizoen een korte vegetatie met enkele pollen van langgras, over het algemeen worden de percelen redelijk strak afgeweid. Er is in elk geval niet sprake van een normale veebezetting. De dichtheid van nesten is ook lager, niet geheel toevallig vindt hier om deze reden ook meer inscharing van vee plaats. Aanwezige nesten worden opgezocht en beschermd. Later in het seizoen tijdens de kuikenfase weten met name kievit en scholekster deze vorm van beheer te waarderen.

Rood:

Op deze percelen wordt gefaseerd beweid met melkvee, op de percelen met de minste nesten wordt als eerste gestart met beweiden rond half april. Daarna wordt de oppervlakte steeds meer uitgebreid richting de kern van de polder. Er worden nesten opgezocht en beschermd. Een deel van de percelen wordt beweid en krijgt daarna de kans om te hergroeien. De beweide percelen herbergen in de kuikenfase veel pullen van scholekster, kievit en tureluur. In de hergroei percelen zitten met name grutto's en tureluurs.

Vegetatie ontwikkeling

Tijdens het inventariseren viel het op dat het graslandbeheer duidelijk anders is dan in andere veengebieden met een weidevogelstelling in Noord-Holland. Het is meer open en droger, waarschijnlijk daardoor ook beter agrarisch te beheren. In elk geval veel minder aanwezigheid van storingssoorten zoals pitrus. De foerageerdruk van ganzen is hoog maar niet extreem hoog zoals dit wel het geval is in bijvoorbeeld de Zeevang, Eilandspolder of Wormer- Jisperveld.

Hooilanden – half mei

Hierboven een algemeen beeld van de vegetatie in de hooilanden in de Westwouderpolder rond half mei. De greppel is nog vochtig en de kruiden in de vegetatie bestaan voornamelijk uit veldzuring en kruipende boterbloem. In de greppel is ruikgras aanwezig. De grassen bestaan voornamelijk uit

witbol, geknikte vossenstaart, ruw beemdgras, fioringras en raaigras. Duidelijk is dat op deze percelen geen sprake is van overmatige dominantie van pitrus. De grasmat oogt gesloten en dicht, maar vanwege de beperkte bemesting is het gewas nog niet dicht waardoor kuikens nog prima zich door de vegetatie kunnen bewegen.

Hooilanden – eind mei

Er wordt ingeschat dat op circa 80% van de percelen de vegetatie voor ten minste 50% nog geschikt is voor opgroeiende grutto kuikens. De ongeschikte delen worden gedomineerd met witbol en een dichte ondergroei van andere grassen. Toch zijn met name greppels, slootoevers en lager gelegen delen die langer nat zijn geweest nog geschikt. Dit is ook duidelijk te herleiden uit de alarmtellingen, op nagenoeg alle percelen zijn nog gezinnen met grutto/tureluur kuikens aanwezig. Percelen met beweiding in de polder zijn nog geschikt voor tureluur, Kievit en scholekster en zorgen voor een variatie van percelen met lang en kort gras. Zie hieronder voor beeldvorming.

Waardevolle oevers in de Westwouderpolder

Heel opvallend zijn de gemaaide oevers in de Westwouderpolder, deze zijn duidelijk schraler en natter. Met verschillende soorten zegges en als blikvanger 'echte koekoeksbloem'. Botanisch staan

hier de mooie soorten maar ook voor insecten en grutto/tureluur kuikens zijn dit belangrijke stroken die ook later in het seizoen nog voldoende schuilgelegenheid en voedsel bieden.

Onderbemalingsloten als foerageergelegenheid voor kuikens

Een deel van de polder kent een onderbemaling. Opvallend is dat deze sloten na verloop van tijd droog vallen door zeer droog voorjaar, hierdoor ontstaan plasdras situaties. Dit wordt door alle steltloper kuikens zeer intensief gebruikt.

Resultaten 2020

Omstandigheden

De eerste drie maanden van 2020 waren nat, met als uitsmijter een zeer natte periode begin maart. Dit zorgde ervoor dat veel werkzaamheden uitgesteld moesten worden, er was gewoonweg geen mogelijkheid om mest uit te rijden. Uiteindelijk lukte dit in de tweede helft van maart wel, waarschijnlijk net op het moment dat ook de eerste eieren van de kievit gelegd werden. Er werd snel geschakeld en door lange werkdagen te maken kon de mest over het land uitgereden worden. Daarna werden de greppels met doppen dicht gezet zodat deze plasdras bleven staan.

De combinatie mest en een nat voorjaar zorgde voor een prima start, alleen vanaf half april werd het volgende uiterste eigenlijk al bereikt. Er was vanaf half maart weinig tot geen neerslag meer gevallen. Zelden is dit verschil zo extreem geweest. Dit zette door tot begin juni, hierdoor moest opnieuw geschakeld worden en zijn greppels met een mobiele pomp onder water gezet. Droge voorjaren lijken steeds vaker eerder regel dan uitzondering te worden.

Uiteindelijk begon er vanaf de 2^e week van juni weer neerslag te vallen, met de daaropvolgende maand soms zeer natte dagen. In de 3^e en 4^e week van juni was het nagenoeg droog wat goede kansen bood om gras te oogsten.

De predatiedruk op de weidevogels was in de Westwouderpolder in 2020 laag in de ei fase. In januari en februari is nog regelmatig door jagers gezocht naar vossen maar deze werden niet aangetroffen, ondanks dat enkele maanden daarvoor nog een vos aanwezig was. Tijdens het seizoen zijn er geen tekenen van extreme predatie geweest in de welke vorm dan ook. In de kuikenfase nam de predatie mogelijk iets toe maar uiteindelijk was de reproductie nog steeds goed. Uit de eerste berichtgeving in andere gebieden in Noord-Holland blijkt dit helaas één van de weinige gebieden waar dit het geval was.

De meeste weidevogels hebben ondanks de droge periode vanaf half maart tot begin juni wel eieren geproduceerd, in tegenstelling tot andere gebieden was hier timing van ei leg wel redelijk gepiekt en dus normaal te noemen voor het grootste gedeelte van de broedparen. Er was wel een deel van de vogels die later tot ei leg kwam, het droge voorjaar kan hier als verklaring voor worden gegeven, maar dit is slechts een gevoel en niet bewezen.

Tellingen

Er zijn 5 BMP-tellingen uitgevoerd volgens de SOVON methode. Hiermee zijn de broedparen in 2020 vastgesteld. Hieronder de data:

Telronde	Datum
1.	3-apr
2.	16-apr
3.	29-apr
4.	14-mei
5.	29-mei

Broedparen

De totalen van 2020 in drie categorieën: (zie bijlage I voor de aantallen van voorgaande jaren)

Eenden	Wilde eend	Krakeend	Bergeend	Smient	Zomertaling	Slobeend	Kuifeend	Meerkoet
BP	74	59	4	0	0	19	7*	44

Steltlopers	Kievit	Scholekster	Tureluur	Grutto	Watersnip	Kemphaan
BP	104	46	111	201	1	0

Zangers	Graspieper	Veld leeuwerik	Witte Kwikst.	Gele Kwikst.
BP	12	55	4	8

In vergelijking met 2019 is het bij de eenden opvallend dat de broedparen van de wilde eend gelijk zijn gebleven terwijl krakeend duidelijk is afgenomen. Het is lastig om dit goed te verklaren, het verschil is dermate groot dat een waarnemerseffect niet de enige oorzaak kan zijn. Een andere belangrijke maatstaaf is de slobeend, een lichte afname maar vergelijkbaar met schommelingen in voorgaande jaren. De zomertaling is een ander verhaal, zeer spijtig is deze wel vastgesteld in vroege rondes maar werd daarna niet meer waargenomen. Daardoor is het aantal broedparen voor 2020 nul. Voor kuifeend is een ronde te weinig geteld, hier had een latere ronde in de 1^e of 2^e week van juni nodig geweest om definitief territoria op papier te krijgen. Helaas was het aantal rondes beperkt.

De steltlopers laten positieve resultaten zien, de kievit en tureluur namen beide toe. Daarnaast bleef de grutto stabiel. Alleen de scholekster liet een lichte afname zien. Net als in 2019 is een watersnip vastgesteld, mogelijk was er nog een tweede geval nabij de plasdras met de molen (gezien door Kees Hos), helaas is deze tijdens de tellingen niet waargenomen.

Wat betreft de zangvogels is een onverklaarbare afname van de graspieper, opvallend was dat tijdens de eerste ronde zeer veel sprake was van doortrekkende graspiepers, er zijn toen alleen baltende graspiepers genoteerd. Dit kan van invloed zijn geweest. Voor de veldleeuwerik geldt een zeer sterke afname, vorig jaar werd een enorm positieve trendbreuk vastgesteld, de aantallen verdubbelden bijna. Dit jaar zitten de aantallen meer in de lijn van de jaren 2001-2018. Een mededeling van Ab van Dorp hierbij is dat hij vorig jaar een zeer geschikte tel dag heeft gehad waarbij hij alle veldleeuweriken zeer goed kon inventariseren. Telomstandigheden (en verschil in tellers) spelen dus hier een rol.

Concluderend lijkt 2020 dus over het algemeen wel de boeken in te gaan als gemiddeld jaar met de daarbij behorende schommelingen in de populatie.

Reproductie steltlopers

De reproductie is tijdens de laatste telling op 29 mei vastgesteld voor grutto en tureluur. Het BTS cijfer als indicatie voor het broedsucces wordt hier landelijk voor gebruikt. Dit is berekend door het aantal broedparen te delen door het aantal alarmerende paren met kuikens op 29 mei. Dit leverde de volgende resultaten op:

soort	broedparen	alarm	BTS
grutto	201	137	68
tureluur	111	105	95

Uit onderzoek is gebleken dat een BTS van 65 of meer met zekerheid voldoende is om de populatie in stand te houden. Voor beide soorten betekent het dus een mooie BTS score, waarbij de tureluur een extreem goed jaar beleefde. Bij grutto is dit iets minder duidelijk.

Uiteindelijk bleek dat tot halverwege juli nog kuikens aanwezig waren in de polder wat dus betekende dat vogels met late legsels ook nog succesvol kuikens hebben weten groot te brengen. Scholekster en Kievit zijn lastige soorten om een goede reproductie meting van te maken, toch kan gezegd worden dat er tijdens de werkzaamheden veel grote kuikens van beide soorten zijn gezien. De indruk is dan ook dat er voor deze soorten ook een goede score is behaald.

Aanbevelingen voor volgend jaar

Er wordt al heel wat jaren samen met weidevogels een boerenbedrijf gerund op de Westwouderpolder door de familie Hos. Dit was merkbaar in de vele routines van koeien weiden, inscharen jongvee, maaien etc. Over het algemeen is het verstandig om de huidige bedrijfsvoering door te zetten met de daarbij behorende routines, immers de aantallen bewijzen dat het goed lukt.

De kracht van de polder zit in een intensief beheer van de graslanden, hiermee wordt bedoeld dat er juiste balans is tussen landbouwkundig gebruik en de natuurlijke waarden van het grasland. Op dergelijke percelen is het arbeidsintensief om jaarrond de graszode in goede conditie te houden. Daardoor zie je vaak dat in andere veenweide gebieden toch verruiging optreedt en ongewenste soorten zoals pitrus de boventoon voeren. Dat is hier niet het geval en is duidelijk een kracht.

Ik zou adviseren om in droge voorjaren zoals deze toch op kleine schaal iets meer vernattingsmaatregelen in de hooilanden te gaan voeren, hierbij is het inpompen van water in een greppel voldoende. Op deze manier zijn er toch wat meer foerageer mogelijkheden voor adulten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan 5 á 10 greppels van elk 50 meter. Het geeft net iets meer variatie.

Verder zijn er weinig zaken die veranderd hoeven te worden, het lijkt mij wel dat het zoeken van nesten zeer essentieel is om de bedrijfsvoering te continueren. Daarbij is het belangrijk om ook op de lange termijn iemand te vinden die hier veel tijd en energie in kan steken en goed nesten kan zoeken.

Voor het tellen van de broedparen is het wenselijk om volgende jaren toch 6 of 7 telronden uit te voeren, dit is uiteindelijk toch in een diverse weidevogelpolder noodzakelijk om tot een goede schatting van alle soorten weidevogels te komen.

Bijlage I - Telreeks 1972 – 2020 Westwouderpolder

	1972	1984	1994	2001	2005	2008	2011	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wilde eend	76	35	?	22	60	77	63	?	55	60	55	20	22	74	74
Krakeend	0	1	14	7	28	35	45	51	66	70	75	62	65	94	59
Bergeend	0	0	6	6	17	7	8	4	9	11	10	8	?	7	4
Smient	0	0	0	0	2	0	0	0	1	1	1	0	0	2	0
Zomertaling	6	7	1	3	2	2	1	0	2	1	2	1	2	4	0
Slobeend	20	35	17	8	22	27	22	7	18	19	23	13	28	22	19
Kuifeend	4	17	15	11	18	24	22	18	28	29	25	22	24	32	7*
Meerkoet	70	24	A	A	49	33	31	?	23	26	?	25	?	42	44
Kievit	73	114	177	158	173	197	132	81	114	131	145	125	107	81	104
Scholekster	55	44	58	49	72	68	71	37	60	66	65	53	72	52	46
Tureluur	35	34	61	57	108	108	99	46	87	81	90	83	96	82	111
Grutto	130	117	181	195	192	216	213	147	185	155	165	161	150	208	201
Watersnip	2	2	0	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0	1	1
Kemphaan	21	15	3	19	6	5	3	1	3	3	1	1	0	0	0
Graspieper	18	24	30	18	11	20	8	7	6	7	7	9	7	26	12
Veldleeuwerik	89	34	67	48	61	57	54	24	56	54	54	40	45	100	55
Witte Kwikst.	5	7	A	A	6	8	10	2	9	8	8	9	10	10	4
Gele Kwikst.	2	0	0	0	0	0	1	0	7	7	7	8	6	3	8

*vanwege het ontbreken van telronde rondom 15 juni is een onderschatting gemaakt van het aantal broedparen volgens SOVON methode BMP.

Legenda (telreeksen uitgevoerd):

1972 - 2001	Provinciaal natuur inventarisatie
2005 - 2011 + 2019	Ab van Dorp
2014 - 2018	Dirk Tanger
2020	Haije Valkema

Bijlage II – Kaarten

Kaart 1:	Broedparen Kievit en Scholekster
Kaart 2:	Broedparen Grutto
Kaart 3:	Broedparen Tureluur
Kaart 4:	Alarmtelling Grutto en Tureluur
Kaart 5:	Broedparen Eenden
Kaart 6:	Broedparen Zangvogels
Kaart 7:	Broedparen overige soorten

0 200 400 600 800 1000 m

Telplot: Westwouder polder
Jaar: 2020
Soort: Kievit / Scholekster
Beheerder: Maatschap Hos

Soort: (Broedparen)
● Kievit (104)
● Scholekster (46)

0 200 400 600 800 1000 m

Telplot: Westwouder polder
Jaar: 2020
Soort: Grutto
Beheerder: Maatschap Hos

Soort: (Broedparen)
● Grutto (201)

0 200 400 600 800 1000 m

Telplot: Westwouder polder
Jaar: 2020
Soort: Tureluur
Beheerder: Maatschap Hos

Soort: (Broedparen)
● Tureluur (111)

0 200 400 600 800 1000 m

Telplot: Westwouder polder
Jaar: 2020 (29 mei)
Soort: Alarm telling
Beheerder: Maatschap Hos

Alarmerende broeparen (aantal)

- ◆ Grutto (137)
- ◆ Tureluur (105)

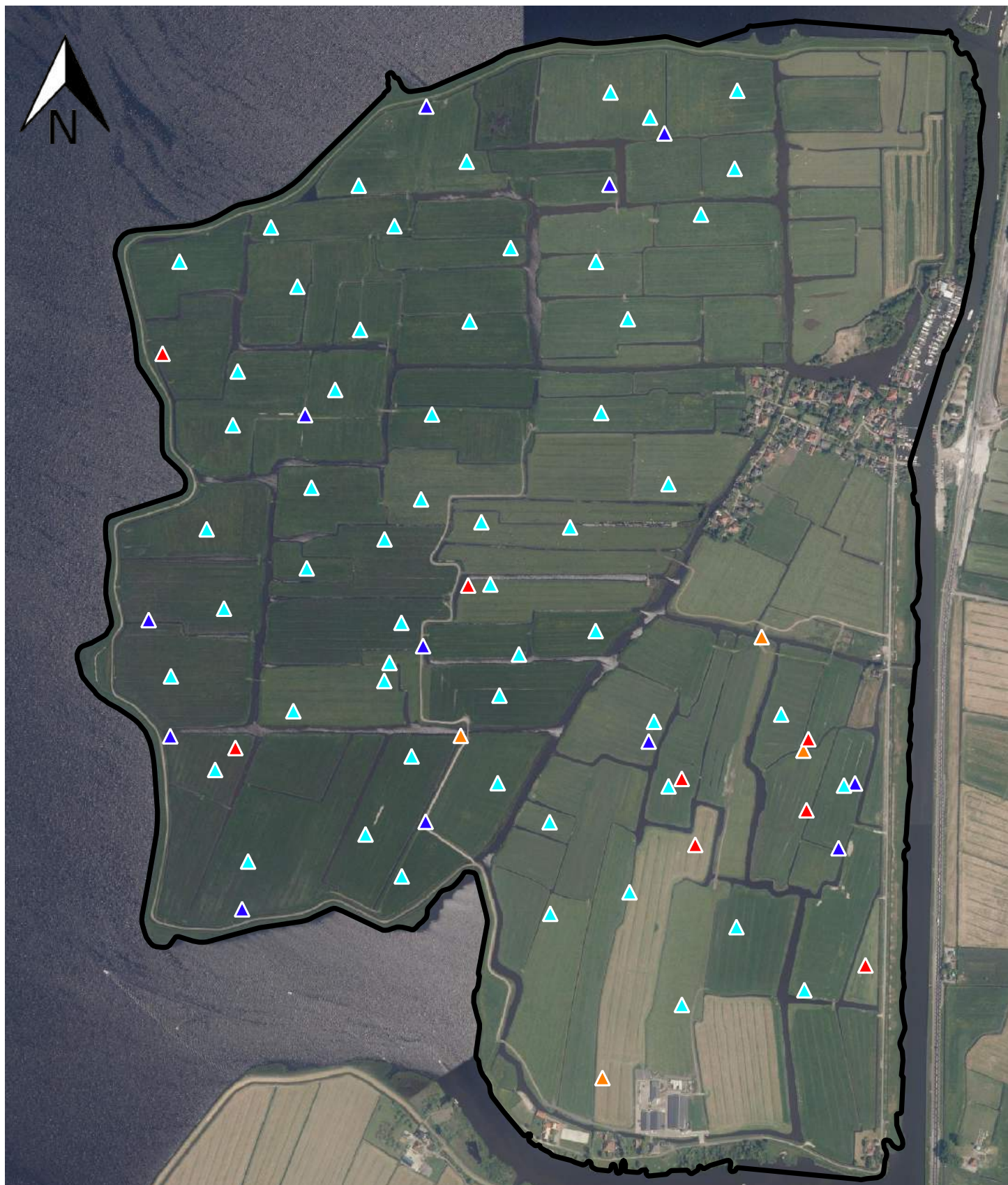

0 200 400 600 800 1000 m

Telplot: Westwouder polder
 Jaar: 2020
 Soort: Eenden
 Beheerder: Maatschap Hos

Soort: (Broedparen)
 ● Wilde Eend (74)
 ● Krakeend (59)
 ● Slobeend (19)
 ● Kuifeend (7)
 ● Bergeend (4)

H. Valkema Advies

0 200 400 600 800 1000 m

Telplot: Westwouder polder
Jaar: 2020
Soort: Zangvogels
Beheerder: Maatschap Hos

Soort: (Broedparen)
▲ Veldleeuwerik (55)
▲ Graspieper (12)
▲ Witte Kwikstaart (4)
▲ Gele Kwikstaart (8)

0 200 400 600 800 1000 m

Telplot: Westwouder polder
Jaar: 2020
Soort: Overige soorten
Beheerder: Maatschap Hos

Soort: (Broedparen)

- Fuut (1)
- Meerkoet (44)
- Visdief (2)
- Watersnip (1)